

Espai d'art: el nostre edifici

Un triangle afortunat a Esplugues de Llobregat

La nostra escola pertany a un afortunat triangle d'edificis vertebrats a través del carrer sant Mateu d'Esplugues de Llobregat.

Tots tres han estat obra del mateix equip d'arquitectes: MBM (Martorell, Bohigas i Mackay).

Tots tres responen a una visió de la ciutat i de l'arquitectura lluny de l'espectacle buit, que cerca resoldre la tensió cada cop més evident entre el món artificial de la ciutat i l'entorn natural.

Tots tres pretenen crear entorns edificats (per tant, artificials) en què els homes ens sentim protegits, còmodes i en íntima unió amb la naturalesa. D'alguna manera, fan la seva aportació a la idea de Paradís: un entorn segur en què l'home gaudeix de la vida.

M'estic referint al triangle format pel primer edifici de l'Escola Garbí (Garbí:1962-1973), pel segon edifici de la mateixa escola (Cub:1975-1978) i per l'edifici d'oficines de la Nestlé (1982-1987). La successió cronològica dels tres mostra l'evolució del mateix concepte.

Parteix, amb l'edifici de Garbí, d'un ús del llenguatge arquitectònic molt centrat en l'ús de materials naturals com el maó (terra cuita) i la fusta (arbres), que entren en intencionat contrast amb la duresa del formigó vist i de l'estructura metàl·lica. S'impregna d'un gust per la creació d'espais interiors en total connexió amb l'espai exterior, que és domesticat a base dels límits que estableix l'edifici, tot creant patis deliciosos plens de natura orgànica.

A l'edifici Cub, els mateixos arquitectes opten per un edifici protagonista; un volum exempt en què el principal element és l'organització interna de l'espai. Però la clau per a entendre'l, és justament la interacció amb l'edifici de Garbí. L'espai exterior entre els dos edificis pren una altra dimensió de jardí.

El tercer edifici, el de les oficines de la Nestlé, és un pas més enllà. La seva funció d'oficines els va dur a una opció amb dos volums més tancats i tècnics. Els dos volums són de vidre. Però una vegada més, els arquitectes no s'obliden de la natura i la tornen a fer partícip de l'espai amb el pati que es genera entre els dos volums edificats i amb la subtil reflexió de la vegetació en els vidres. A l'espai interior, el vidre fa possible la il·lusió de treballar enmig del paradís natural.

La nostra escola: un entorn orgànic de creixement

Abans de projectar la nostra escola, l'equip d'arquitectes MBM ja havia construït altres dues escoles a la dècada de 1950 a 1960. Totes dues ja van ser dissenyades amb l'esperit que els comento. No és una idea nova, ni tan sols original. És tan vella com el sedentarisme. Estic parlant d'almenys 12.000 anys d'antiguitat. Una mica més a prop, en el temps, tenim un bon referent en l'arquitectura que van dur a terme alguns visionaris als països escandinaus durant els anys quarantes i cinquantes: Arne Jacobsen i Alvar Aalto entre d'altres.

El referent més clar seria, però, el de la ciutat grega. Altra vegada, l'equip MBM mostra la seva voluntat de fer una arquitectura del seu temps i profundament arrelada en les bases de la cultura que li dona forma. I el bressol d'aquesta cultura és el vell somni de la bellesa de l'home de l'antiga Grècia.

L'àgora grega era un espai exterior situat al centre de la ciutat i que tenia la forma resultant de l'espai buit que deixaven els edificis que es disposaven al seu voltant. L'actual plaça n'és l'hereva més evident. Però no era un espai exterior dur sinó tot el contrari. Tots els edificis que la vorejaven tenien l'amabilitat de fer-ho a través de porxos de tal manera que els ciutadans grecs podien passejar i conversar a l'aire lliure, protegits del sol i de la pluja. El gust pel coneixement, probablement, prové també del luxe que significa la vivència agradable de poder discutir, imaginar, crear, criticar i construir idees.

I aquesta és la gran idea: crear un espai amb força suficient per fer sentir segur i còmode l'home, a fi que aquest deixi volar el seu intel·lecte i la seva sensibilitat per cercar respostes a les preguntes que l'han obsessionat des dels seus orígens.

La ciència, l'ètica i l'estètica són les tres vies d'accés al coneixement que fonamenten el nostre projecte pedagògic. Totes tres tenen a l'àgora grega el seu bressol. De les tres, l'estètica és, potser, la menys valorada per la nostra societat actual.

Penso sincerament, que el conjunt format pels edificis de l'escola Garbí (Garbí i Cub), és un dels bons exemples de com l'estètica és una via fonamental de coneixement i de creixement. Viure en un espai com aquest, forma l'esperit en l'harmonia, en l'ordre i també en la sensibilitat per tot allò complex i orgànic.

L'edifici té un centre vital que és el menjador, a imatge de l'àgora grega. Però també a imatge del cor humà que és centre i motor del nostre organisme. De la mateixa manera que un cos humà, l'edifici creix de manera orgànica a partir i al voltant del seu centre. I no ho fa de manera capriciosa sinó obeint a un principi de necessitat. Cada ala és un membre que es desenvolupa per resoldre les necessitats de l'organisme i ho fa emmarcant patis exteriors plens de natura als quals s'obre i dels quals gaudeix.

I com un miracle, a més, es torna transparent; com un meravellós organisme en què tothom dialoga amb tothom i amb la natura. On les idees circulen, són qüestionades, creixen i es comparteixen.

Podem banalitzar el nostre entorn i les imatges que veiem. Aquest camí només ens portaria a la desorientació. Afortunadament, la bona arquitectura i el bon art penetren la capa de banalitat i ens arriben a allò més profund de la nostra essència perquè ens estan parlant del misteri de la nostra pròpia existència. I ho fan reflexionant i utilitzant els símbols que l'home ha anat creant com a mitjà per trobar respostes a aquest misteri. Un d'aquests símbols, no poc important, és l'espai. Com l'espai pot contribuir positivament al nostre creixement harmònic, continua essent una oportunitat meravellosa.

Miquel Pescador
Professor d'Història de l'art i de Dibuix de l'Escola Garbí